

takdirde Abdümenâfoğulları'nın kendisini sağ bırakmayacağını söylemiş, ayrıca kız kardeşi Fâtıma ile eniştesi Saîd b. Zeyd'in de İslâmiyet'i kabul ettiğini bildirmiştir (İbn Hişâm, I, 258-259). Böylece Hz. Ömer'in iman etmesiyle sonuçlanacak olan gelişmelere zemin hazırlamıştır.

Nuaym b. Abdullah Mekke'nin sayılı zenginlerinden olup fakir, dul ve yetimlere yardım ederdi. Bu sebeple yakınları ve Mekke'nin ileri gelenleri onun hicret etmeyip Mekke'de kalmasını istemiş, dilediği şekilde yaşamasına müsaade edeceklerine dair teminat vermişlerdi. Nuaym da Mekke'de kalmış ve daha sonra Hudeybiye Antlaşması sırasında kırk kişilik ailesiyle birlikte Medine'ye hicret etmiştir. Resûl-i Ekrem'in onu kucaklayıp öptüğü ve, "Kavminin sana karşı davranışı benim kavmin bana karşı davranışından daha iyi oldu. Zira kavmin beni yurdundan çıkardı ve beni öldürmek istedi; senin kavmin ise seni korudu ve sana eziyete engel oldu" dediği rivayet edilmiş. Nuaym'ın da, "Senin kavmin seni Allah'a itaate ve düşmanlarıyla cihada sevketti; benim kavmin ise beni hicretten ve Allah'a itaatten alıkoymadı" şeklinde karşılık verdiği belirtilmiştir (DİA, XVII, 465). Nuaym b. Abdullah, Hudeybiye Antlaşması'ndan sonra Resûl-i Ekrem'le birlikte bütün gazvelere katıldı, bir ara Kâ'boğulları'na zekât âmili olarak gönderildi. Hz. Peygamber'den iki hadis rivayet etmiş olan Nuaym b. Abdullah'ın Mûte Savaşı'nda vefat ettiği nakledilmişse de onun Hz. Ömer devrinde Bizanslılar'la yapılan Ecnâdeyn Savaşı'nda şehid düştüğü bildirilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn İshak, *es-Sîre*, s. 124-125, 160-161; Vâkıdî, *el-Megâzi*, II, 973-974; İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 258-259, 343-344; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 72; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (Bicâvî), IV, 1507-1508; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, V, 346; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), VI, 458-460; Ahmet Önkâl, "Adî b. Kâ'b", *DİA*, I, 380; Ahmet Özel, "Hicret", *a.e.*, XVII, 465.

MEHMET EFENDİOĞLU

NUAYM b. HAMMÂD

(نعيم بن حماد)

Ebû Abdillâh Nuaym b. Hammâd
b. Muâviye el-Huzâi el-Mervezî
(ö. 228/843)

Hadis hâfızı ve fakih.

Kaynaklarda doğum tarihi hakkında bilgi bulunmamakta, ancak Jorge Aguadé konuyla ilgili bir makalesinde 155'te (772) dünyaya geldiğini ileri sürmektedir (bk.

bibl.). Merverrûz'da veya oraya yakın Mervüşâhicân'da doğduğundan Mervezî, ferâiz ilminde otorite kabul edildiği için Farâzî (Fâriz) nisbeleriyle ve A'ver (tek gözü kör) lakabıyla tanındı. Abdullah b. Mübârek, İsâ b. Yûnus, Ebû Bekir b. Ayyâş, Nûh b. Ebû Meryem, Velîd b. Müslim, Bakıyye b. Velîd, Vekî' b. Cerrâh, Süfyân b. Uyeyne, Abdürrezzâk es-San'ânî gibi muhaddislerden rivayette bulundu. Kendisinden Buhârî, Zühli, Ebû Dâvûd es-Sicistânî, Tirmizî, Yahyâ b. Maîn, Ebû Hâtim er-Râzî, Ebû Zür'a ed-Dımaşki gibi âlimler hadis rivayet etti. Bir müddet Hicaz ve Irak'ta kaldıktan sonra kırk yıl yaşadığı Mısır'a yerleşti. Abbâsî halifelerinden Mu'tasım - Bilâh'ın hilâfeti sırasında (833-842) Mihne olayları sebebiyle İmam Şâfî'nin önde gelen talebesi Büveytî ile birlikte Bağdat'a götürüldüğü belirtilmektedir. Kur'an'ın mahlûk olduğu konusunda halifenin istediği cevabı vermediği için Sâmerâ'da hapsedildi, 13 Cemâziyelevvel 228'de (17 Şubat 843) hapisnede öldü, vasiyetine uyularak zincire vurulup defnedildi.

Nuaym b. Hammâd bir süre Cehmiyye ve Mürcie'ye intisap etmiş, ancak hadis ilminde derinleşince bu fırkalardan ayrılmış ve Cehmiyye'ye reddiye mahiyetinde eserler yazmıştır. Onun Irak fıkıh ekolüne karşı olduğu, bu sebeple Ebû Hanîfe ve Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî'nin aleyhinde bulunduğu kaydedilmektedir. Nuaym b. Hammâd'ın hadis rivayetinde güvenilirliği farklı şekillerde değerlendirilmiştir. Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. Maîn, Ebû Hâtim er-Râzî onun şahsiyetli, âbid ve sâlih bir kişi olduğunu söylemekle beraber hemen bütün hadis münekkiteri zayıf ve münker hadis rivayet etmekle tanındığını, rivayetlerinde çokça yanılıp bunları birbirine karıştırdığını belirtmişler, rivayetleri pek kabul görmeyen İsâ b. Yûnus, Nûh b. Ebû Meryem, Bakıyye b. Velîd, Velîd b. Müslim gibi muhaddislerden hadis rivayet ettiği için de kendisini eleştirmişlerdir. Rivayetlerinin delil olarak kullanılmayacağı ileri sürülmüş, sünneti koruma gayretiyle hadis uydurduğunu söyleyenler de olmuştur (Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl*, IV, 269). Ebû Dâvûd es-Sicistânî, Nuaym'ın nezdinde Hz. Peygamber'le ilgisi olmayan yirmi kadar hadis bulunduğunu ifade etmiştir.

Eserleri. 1. *el-Fiten ve'l-melâhim**. Bir hadis kitabından çok bir tarih kitabı mahiyetindedir. Eserde çok sayıda rivayet bulunmakla birlikte bunların Resûl-i Ekrem'e nisbet edilenleri pek azdır. Geri kalanı sahâbe, tâbiîn ve daha sonraki dönem âlimlerinin sözleri olup çoğu makbul sayılma-

yan râvilerden nakledildiği için eser fazla ilgi görmemiştir. Kitap Süheyl Zekkâr (Dımaşk 1991; Beyrut 1414/1993) ve Semîr b. Emîn ez-Züheyrî (I-II, Kahire 1412/1991) tarafından neşredilmiştir. 2. *Müsned*. Kaynaklarda Mısır'da ilk müsnedi Nuaym b. Hammâd'ın tasnif ettiği belirtilmekte, ancak eserin günümüze ulaşmış olmadığı bilinmemektedir (Kettânî, s. 7, 49, 61). 3. *Cüz*³ (İbn Hacer, II, 518-519). Nuaym b. Hammâd'ın Cehmiyye'ye reddiye olarak on üç kitap yazdığı zikredilmekteyse de bunlar hakkında da bilgi bulunmamaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Nuaym b. Hammâd, *Kitâbü'l-Fiten* (nşr. Süheyl Zekkâr), Beyrut 1414/1993, neşredenin girişi, s. 4-6; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 519; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve'l-ta'dil*, VIII, 463-464; İbn Adî, *el-Kâmil*, VIII, 252-256; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XIII, 306-314; Mizzî, *Tehtîbü'l-Kemâl*, XXIX, 466-480; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, X, 595-612; a.m.f., *Mizânü'l-İtidâl*, IV, 267-270; İbn Hacer, *el-Mecma'u'l-müesses li'l-mu'cemi'l-müfehres* (nşr. Yûsuf Abdurrahman el-Mar'aşî), Beyrut 1414/1994, II, 518-519; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe*, s. 7, 49, 61; J. Aguadé, "La Importancia del "Kitâb al-Fitan" de Nuaym b. Hammâd Para el Estudio del Mesianismo Musulmán", *Actas de las Jornadas de cultura Arabe e Islamica*, Madrid 1981, s. 349-352; Sezgin, *GAS* (Ar.), I, 196-197; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), VIII, 40; F. Krenkow, "The Book of Strife of Nuaim Ibn Hammâd al-Marwazi", *Encyclopaedic Survey of Islamic Culture* (ed. Mohammed Taher), New Delhi 1998, XI, 180-187; Suliman Bashear, "Apocalyptic and Other Materials on Early Muslim-Byzantine Wars: A Review of Arabic sources", *JRAS*, III/2 (1991), s. 173-202; M. Cook, "An Early Islamic Apocalyptic Chronicle", *JNES*, LII/1 (1993), s. 25-29; Ch. Pellat, "Nu'aym b. Hammâd", *EI*² (İng.), VIII, 87-88; Y. Şevki Yavuz, "Halku'l-Kur'ân", *DİA*, XV, 372.

ALİ ÇELİK

NUAYM b. MES'ÛD

(نعيم بن مسعود)

Ebû Seleme Nuaym
b. Mes'ûd b. Âmir el-Eşcaî
(ö. 30/650 [?])

Sahâbi.

Gatafân'ın bir kolu olan Benî Eşca' kabilesinin reisidir. İslâmiyet'i kabul etmeden önce Medine'de bir yahudinin evinde misafir bulunduğu sırada içkinin tesiriyle sarhoş olunca yükünün büyük bölümü külçe gümüş ve gümüş eşyadan meydana gelen bir Kureyş kervanı hakkında bilgi vermişti. Bunu dinleyen bir sahâbinin durumu Hz. Peygamber'e bildirmesi üzerine Karede Seriyyesi hazırlanmış (3/624) ve kervan bütün mallarıyla ele geçirilmişti. Resûl-i Ekrem'in Bedir'de müşriklerle sa-